

Гибкая планировочная структура присуща средним и малым общественно-транспортным узлам с протяженной архитектурно-пространственной композиционной схемой.

Литература:

1. Бочаров Ю.П. Планировочная структура развивающихся городов. – М.: Стройиздат, 1973. – 160 с.
2. Бочаров Ю.П., Кудрявцев О.К. Планировочная структура современного города. – М.: Стройиздат, 1972. – 160 с.
3. Бочаров Ю.П., Любовный В.Я., Швердяева Н.Н. Город и производство. – М.: Стройиздат, 1980. – 124 с.
4. Зосимов Г.И. Влияние коммуникационной инфраструктуры на формирование элементов городского плана. – М.: Стройиздат, 1977. – 146 с.
5. Зосимов Г.И. Пространственная организация города. Модуль в планировочной структуре. – М.: Стройиздат, 1976. – 115 с.
6. Иодо И.А. Основы градостроительства: теория, методология. / Учебное пособие для archit. спец. вузов / Минск: Выш. школа, 1983. – 199 с.
7. Кочетков А.В. Экономическая эффективность градостроительных решений. – М.: Стройиздат, 1980. – 145 с.
8. Островский В.А. Современное градостроительство. / Пер. с польск. / - М.: Стройиздат, 1979. – 360 с.
9. Рябова О.В. Типологія громадсько-транспортних вузлів. Наука і життя: українські тенденції, інтеграція у світову наукову думку. Збірка тез доповідей всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. – Київ: “ТК” Меганом”, 2005. - Частина 1. – с. 10-11
<http://www.socium.sitecity.ru>
10. Справочник проектировщика. Градостроительство. / Под ред. Белоусова В.Н./ - М.: Стройиздат, 1978. – 367 с.
11. Фомин И.А. Развитие городов в промышленных районах. / Планировочные аспекты / - М.: Стройиздат, 1974. – 112 с.

Надійшла до редакції 10.12.2005

ХУДОЖНЄ ЖИТТЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ НА МЕЖІ ХІХ-ХХ СТОЛІТЬ. ХУДОЖНІ ОБ'ЄДНАННЯ, ВИСТАВКИ, КРИТИКА

Сапак Н.В.

Миколаївська філія Київського національного
університету культури і мистецтв

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

Анотація. У статті розкриті деякі аспекти творчої та виставкової діяльності художніх об'єднань і художників Півдня України на межі ХІХ – ХХ століть.
Ключові слова: художні об'єднання, виставки, критика.

Анотация. Сапак Н.В. Художественная жизнь Юга Украины на рубеже ХІХ-ХХ веков. Художественные объединения, выставки, критика. В статье раскрыты некоторые аспекты творческой и выставочной деятельности художественных объединений и художников Юга Украины на рубеже ХІХ-ХХ столетий.
Ключевые слова: художественные объединения, выставки, критика.

Summary. Sapak N.V. Art life of the South of Ukraine on boundary ХІХ-ХХ of centuries. Art associations, exhibitions, criticism. Some aspects of creative and exhibi-

tion activity of art's societies and the South Ukraine artists of the XIX-XX centuries have been developed in this article.

Key words: Art associations, exhibitions, criticism.

Постановка проблеми. Найбільш яскраво процес розвитку художнього життя Півдня України кінця ХІХ-початку ХХ ст. позначився на Одесі – центрі регіону, де в силу об'єктивних причин, склались сприятливі умови піднесення культури і мистецтва. Велике значення у формуванні художньо-естетичних поглядів мали тогочасні публікації в місцевих періодичних виданнях. Ставлення критики до творчих досягнень членів Товариства південноросійських художників, молоді генерачії митців, що прагнули до сприйняття новітніх європейських художніх течій, відношення до їх виставкової діяльності є важливою проблемою у подальшому осмисленні художніх процесів, що відбувалися в українському мистецтві цього періоду.

Джерельною базою у дослідженні питання стали праці відомого українського мистецтвознавця В.Афанасьєва, що присвячені діяльності Товариства південноросійських художників. Монографії, статті автора про творчість провідних митців об'єднання. Дослідження Н.Асєєвої про проблему художніх зв'язків українського і європейського мистецтва на межі ХІХ-ХХ ст., де значна увага автора відведена особливостям живописних пошуків художників одеської школи в контексті досягнень французького живопису. Стаття і монографія Л.Савицької присвячені питанню розвитку української художньої культури даного періоду, де знайшло висвітлення художнє життя Одеси на початку ХХ століття. Статті В.Абрамова, С.Луцїка, що ввійшли в збірник матеріалів, присвячених авангардному мистецтву Одеси ХХ ст.

Мета роботи. Головним завданням статті є визначення характерних особливостей формування художньо-естетичних поглядів і творчих пошуків провідних митців, а також молодих художників південного регіону України наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. Визначення ролі художніх виставок і критики у мистецькому житті та формуванні художніх інтересів в мистецтві південного регіону.

Товариство південноросійських художників (1890-1921) перше в українському мистецтві об'єднання, яке відіграло вирішальне значення в консолідації художників, наперед усім, Півдня України. Його діяльність мала певне значення в підтримці руху передвижників, який пережив час свого вищого розквіту, але продовжував грати значну роль в художньому житті Росії.

Наслідуючи приклад передвижників одеські художники щорічно організовували виставки. Аналіз критичних оглядів перших виставок показав, що оцінка художнього рівня творів в цей час здійснювалась з позицій передвижництва та за встановленими

принципами пріоритетності жанрів. Тому головна увага приділялась жанровим творам К.Костанді, С.Кишинівського, М.Скадовського, які за тематикою були співзвучні картинам представників російського демократичного напрямку. Серед невеликої кількості портретів критика виділяла твори М.Кузнецова. В пейзажі, найбільш розповсюдженому жанрі, що формувався під впливом південної природи, перевагу здобули твори Г.Головкова і Г.Ладигенського. Третя виставка визвала критичні зауваження з приводу переваги пейзажного жанру, невиразності та буденності жанрового живопису. Ця думка простежується в оглядах С.Герцо-Виноградського, М.Вучетича. Останній визначив і причини конфлікту між дійсними членами Товариства та молодими експонентами, яких не задовольняли умови відбору творів на виставки. В результаті чого виникла потреба перегляду статуту. В його оновлений варіант був покладений принцип рівноправ'я всіх членів.

Починаючи з четвертої виставки, що відбулася після прийняття нового статуту активну участь у Товаристві приймають молоді художники. Їх твори відмічені більш сміливими художніми пошуками. Зокрема, критика виділяла картини "у французькому дусі" О.Мартиновича й Л.Пастернака. Провідною все ж таки вважається тематична картина. Тому головну увагу авторів публікацій привернули картини А.Размаріцина, М.Пимоненка, П.Нілуса.

Аналіз останніх досліджень і виклад матеріалу. Аналіз критичних оглядів виставок другої половини 1890-х рр. показує подальшу еволюцію творчості митців об'єднання. Характерною ознакою стає взаємопроникнення жанрів, рухомість їх меж. Головна причина цього криється в бажанні оволодіти художніми засобами передачі світло-повітряного середовища, що в значній мірі було започатковано, за словами І.Репіна "талановитими, з тонким чуттям форми колористами одеської школи". Відповідно до цього жанрова дія виносить на природу і передає невігядливі сценки повсякденного життя. До найбільш визначних слід віднести твори К.Костанді, П.Нілуса. Все вагомніше місце набуває портрет. Місцева критика акцентує увагу на його кольоровому та живописному багатстві. Провідне місце тут належало творам М.Кузнецова, Є.Буковецького, Й.Браза. Емоційна виразність кольору, підсилення його декоративних можливостей набуває сили в пейзажах цих років, особливо в творчості провідних живописців Т.Дворнікова і Г.Головкова.

Слід зазначити, що характерною ознакою діяльності ТПРХ з перших років існування стала участь у виставках художників інших

міст. Експонентами Товариства були київські митці Є.Вжещ, С.Костенко, О.Курінний, В.Менк, М.Мурашко, І.Селезньов, А.Сластьон, російські майстри О.Головін, І.Левітан, М.Нестеров, І.Рєпін. В складі дійсних членів І.Айвазовський, О.Браз, П.Ковалевський, М.Пимоненко, В.Серов. Приймали участь і художники Миколаєва, Херсона, міст Криму. Члени Товариства брали участь у виставках, що проходили у столичних та провінційних містах.

Діяльність Товариства не обмежувалась організацією виставок. Художники влаштовували щотижневі збори, участь в яких також брали письменники, артисти, науковці, шанувальники мистецтва. Особливо відмічали учасники "четверги" в будинку Є.Буковецького. Під час перебування в Одесі збори художників відвідував І.Бунін. Члени об'єднання П.Нілус і С.Кишинівський досить успішно пробували себе на літературних теренах. "Четверги" в своєму будинку в Миколаєві влаштовував і член ТПРХ Л.Інглезі.

На початку ХХ ст. в творчості членів Товариства більш помітними стають подальші пошуки засобів художньої виразності. Місцева критика наголошувала на творчих змінах і порівнювала вернісажі з експозиціями передвижників на користь одеських митців. В творчості багатьох членів Товариства очевидними стають індивідуальні особливості живописної манери, змінюється ставлення до традиційних тем, помітне подальше осмислення пленерного живопису в поєднанні з новою тематикою і образною побудовою. Окремі твори К.Костанді цих років близькі до тематики "Мира искусства". Пошуки П.Нілусом виразних засобів у передачі емоційного стану світу приводять до пейзажів відмічених рисами символізму. Імпресіоністичні пошуки особливо позначилися на творчості Є.Буковецького та С.Кишинівського. Портретам М.Кузнецова, виконаним в Одесі на замовлення властива салонність, що ніяк не применшує їх значимості та професійного рівня. Увагу Г.Головкова привернули декоративні можливості колориту, який формується в його пейзажах завдяки локальним плямам.

На початку ХХ ст. до складу організацію увійшли молоді художники К.Богаєвський, І.Бродський, П.Волокідін, В.Кандінський, Д.Крайнев, А.Лаховський, О.Шовкуненко. В їх творах гостріше виявився характер мистецтва з його розмаїттям індивідуальних пошуків. Критика по-різному оцінювала твори відмічені підсиленням декоративної ролі кольору. Особливу увагу і суперечливі відгуки викликали роботи В.Кандінського, В. і Д.Бурлюків, В.Баранова (Россіне). Так, в публікаціях М.Вучетича та О.Федорова присутне негативне ставлення до живопису модерністів. У статтях

К.Чуковського, М.Лінського (Шлєзінгер) творчі експерименти художників здобули підтримку.

Слід зазначити, що критика, зокрема К.Чуковський, якій на той час мешкав в Одесі, відмічаючи зміни в жанровому складі виставок, як позитивний фактор підкреслювала переважання пейзажного жанру, що свідчило про вираження своєї особистості, а “не пристосування до чужих смаків”. Захоплення живописними пошуками призвело до майже повної відсутності сюжетних композицій. Тому події революції 1905-1906 рр. знайшли відображення в окремих творах живопису та двох надрукованих номерах журналу “Звон”.

Експозиції виставок Товариства останнього десятиліття існування в коментарях сучасників оцінювалися як “приємні, рівні, й талановиті”. Твори молодих членів об’єднання І.Бродського, П.Волокідіна, Д.Крайнева, О.Стіліануді, О.Шовкуненка, І. та С.Колесникових спрямовані на виразні можливості кольору та живописної техніки отримують позитивні відгуки.

Молода генерація художників, чий інтерес були спрямовані на авангардне мистецтво об’єдналися навколо скульптора В.Іздебського та його “Салонів”. Їх упорядник ставив за мету “представити картину сучасної художньої творчості”. В складі “Салону-1” (1909-1910) вітчизняне мистецтво презентували роботи “куїнджистів”, “Мира искусства”, “Союза русских художников”, членів й експонентів ТПРХ. З авангардним живописом знайомили картини В.Бурлюка, Д.Бурлюка, М.Ларіонова, А.Лентулова, І.Машкова, О.Екстер і членів “Нового художнього товариства Мюнхена” створеного В.Кандінським. Французький живопис презентований відомими іменами П.Боннара, Ж.Брака, М.Дені, М.Вламінка, А.Матісса, П.Синьяка викликав найбільшу критику з боку провідних членів ТПРХ і місцевої критики. Тому в “Салоні-2” (1910-1911) південноросійські художники не приймали участь за винятком М.Гершенфельда. В його експозиції переважали твори представників “Бубиного валега” та картини В.Кандінського. Через відсутність коштів маршрут “Салону-2” був обмежений південними містами. Після Одеси він розгорнувся в Миколаєві. Місцева преса, відмічаючи внесок В.Іздебського в його організацію, висловила не на користь “нового мистецтва”. Особливу критику викликала художня манера та кольорова гама творів. У Херсоні – третьому й останньому місті виставки доброзичливі відгуки здобули картини В.Денисова, Г.Акулова, які мали опосередкове відношення до авангарду. Що до творів Бурлюків, відомих в мистецьких кругах міста, ставлення місцевої критики було категорично негативним.

Досвід “Салонів” був використаний у 1914 р. художником М.Гершенфельдом під час організації “Весняної виставки картин”, гаслом якої стало “створення емоційних цінностей шляхом живописного сприйняття світу”. До її складу увійшли представники “Бубнового валета”, члени Мюнхенської групи на чолі з В.Кандінським, молоді одеські художники. Виставка стала основою Товариства незалежних художників (1916-1920), що зібрало молодих одеських живописців, які прагнули до творчої свободи та відмовлялись від журі, з його суб’єктивним правом відбору творів на виставки.

На організаційні та творчі принципи нового об’єднання наклали свій відбиток погляди його засновника М.Гершенфельда – художника й історика мистецтв. Його формування відбулося в Мюнхені та Парижі. Тому в своїй діяльності він наслідував творчі пошуки груп, що діяли в столиці Франції. Орієнтація художника на новітні течії в європейському мистецтві поставила його в опозицію до майстрів реалістичної школи. З 1920-х рр. його ім’я зникає зі сторінок газет і журналів.

У 1900-1910-х рр. На Півдні знайшли притулок молоді художники і літератори, які організували творчу групу “Гілея”, що представляє футуристичний напрям в українському та російському мистецтві. Молоді діячі збирались влітку в Чорнянці поблизу Херсона. До складу входили В. і Д.Бурлюки, В.Маяковський, Б.Лівшиц, В.Хлебніков, А.Кручених, Б.Лавреньов. Художники й письменники займались живописом, організовували вистави, виїжджали до Херсона, Миколаєва, Одеси з лекціями про авангардне мистецтво. Свої здобутки вони показали в Херсоні на виставці живопису “Венок”(1909). Але виступи авангардистів, наприклад в Миколаєві, в місцевому театрі, викликали незадоволення публіки, що знайшло висвітлення в миколаївських газетах.

Висновки. Отже слід зазначити, що завдяки аналізу публікацій у місцевої пресі стало можливим досконало визначити ставлення критики до творчих пошуків членів Товариства південноросійських художників, відмітити її відношення до окремих жанрів живопису на кожному етапі творчої діяльності об’єднання, з’ясувати, в деякій мірі, участь у виставках ТПРХ художників інших міст, визначити роль товариських зборів митців у формуванні мистецького середовища, визначити ставлення критики до авангардного мистецтва, роль художників у розвитку виставкового життя і популяризації, зокрема авангардного мистецтва наприкінці ХІХ-початку ХХ ст. на Півдні України.

Література:

1. Асеева Н.Ю. Украинское искусство и европейские художественные центры: Конец XIX-начало XX века. – К. - 1989.
2. Афанасьев В.А. К.К.Костанді: Нарис про життя і творчість. – К.- 1955.
3. Афанасьев В.А. Юлий Рафаилович Бершадский, заслуженный деятель искусств Украинской ССР. – М. - 1957.
4. Афанасьев В.А. Товариство південноросійських художників. – К. - 1961.
5. Афанасьев В.А. Петро Александрович Нілус. – К. - 1963.
6. Афанасьев В.А. Геннадий Александрович Ладыженский // Русское искусство: Очерки о жизни и творчестве художников второй половины XIX века. – М.- 1971. – Ч.2. С. 329-338.
7. Вучетич Н. Итоги одиннадцатой выставки картин Товарищества южнорусских художников // Театр. – Одесса. - 1900. – 5 нояб.
8. Колокольчик [Герцо-Виноградский С.Т.] Стоит ли посмотреть выставку южнорусских художников? // Одесские новости. - 1892. – 21 март.
9. Попович В. Давид Бурлюк (1882-1967) // Хроника-2000. – 2001. - №35-36. – С.507-515.
10. Савицька Л. Художнє життя Одеси на початку ХХ століття // Мистецтвознавство України: Зб. наук. пр. – К. - 2000. – Вип..1. – С.85-97.
11. Савицкая Л. На пути обновления. Искусство Украины в 1890-1910-е годы. - Х. – 2003.
12. Салон Вл. Издебского // Николаевская газета. – 1911. – 16, 21, 23, 30 апр.
13. Сухопаров С. “Это несомненно луч света...” // Трибуна. – Херсон. – 1991. 2-9 вер.
14. Черный квадрат над Черным морем: Материалы к истории авангардного искусства Одессы ХХ века. – Одесса. – 2001.
15. Чуковский К. Выставка картин южнорусского товарищества // Одесские новости. – 1902. – 7 окт.

Надійшла до редакції 9.12.2005

БЕЛОРУССКИЙ ПЛАКАТ ПЕРИОДА ХРУЩЕВСКОЙ “ОТТЕПЕЛИ”

Саратовская Н.Н.

Белорусский государственный университет культуры и искусств

Анотация. Статья посвящена творчеству белорусских художников-плакатистов середины 50 – начала 60 годов ХХ века.

Ключевые слова: белорусский плакат, политический и агитационный плакат.

Анотація. Саратовська Н.М. Білоруський плакат періоду хрущовської „відлиги”. Стаття присвячена творчості білоруських художників-плакатистів середини 50 – початку 60 років ХХ віку.

Ключові слова: білоруський плакат, політичний і агітаційний плакат.

Annotation. Saratovskaya N.N. The Belorussian placard of the period of Hruschevs trov in the midst. The article is devoted to creative works of belorussian artists at the 50 s – 60 s.

Key words: belorussian placard, political, and propaganda placard.

Постановка проблемы. Серьезные изменения в плакате, как и во всем советском искусстве, начинаются со второй половины 1950-х